DOI: 10.55646/jaren.galenos.2024.05658
J Acad Res Nurs 2025;11(2):54-60

Özgün Araştırma / Research Article

Sağlık Çalışanlarında Merhamet ve Psikolojik İyi Oluşun Organ Bağışı Tutumu Üzerine Etkisi: Bir Aracılık Modeli Önerisi

The Effect of Compassion and Psychological Well-Being on Organ Donation Attitude in Healthcare Professionals: A Mediation Model Suggestion

Hanife Tiryaki Şen[1], Semahat Tepeler[2], Işıl Baydoğan[2], Dilek Kasap Yakın[2]

[1]Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
[2]İstanbul Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Başkanlığı, İstanbul, Türkiye

Atıf/Cite this article as: Tiryaki Şen H, Tepeler S, Baydoğan I, Kasap Yakın D. The effect of compassion and psychological well-being on organ donation attitude in healthcare professionals: a mediation model suggestion. J Acad Res Nurs. 2025;11(2):54-60

ÖZ

Amaç: Sağlık çalışanlarının merhamet ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin organ bağışı tutumunu etkileyip etkilemediğini ortaya koymaktır.

Yöntem: Tanımlayıcı, kesitsel ve ilişki arayıcı tipteki bu araştırma, 584 sağlık çalışanının katılımıyla gerçekleştirildi. Araştırma verileri; Tanıtıcı Form, Merhamet Ölçeği, Organ Bağışı Tutum Ölçeği ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılarak Aralık 2022 ile Nisan 2023 tarihleri arasında toplandı. Verilerin analizinde, aracılık analizi için bootstrap (5000 bootstrap samples) yöntemi dahilinde Hayes'in Process makrosu (Model 4) kullanıldı.

Bulgular: Sağlık çalışanlarının organ bağışı tutumu genel puan ortalaması 3,62±0,89'dur. Merhamet puan ortalaması 4,25±0,53'tür. Psikolojik iyi oluş puan ortalaması 5,72±0,78'dir. Merhametin, organ bağışı ile ilgili tutum üzerinde psikolojik iyi oluşun aracı etki gösterdiği saptandı.

Sonuç: Sağlık çalışanlarında organ bağışına ilişkin olumlu tutumun geliştirilmesi için psikolojik iyi oluşu destekleyecek ve merhameti teşvik eden programların uygulanması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Merhamet, organ bağışı tutumu, psikolojik iyi oluş, sağlık çalışanı

ABSTRACT

Objective: To determine whether compassion and psychological well-being levels of healthcare workers affect their attitude towards organ donation.

Methods: This descriptive, cross-sectional and correlational study was conducted with the participation of 584 healthcare workers. The data were collected between December 2022 and April 2023 using the Descriptive Form, the Compassion Scale, the Organ Donation Attitude Scale, and the Psychological Well-Being Scale. Hayes' Process macro (Model 4) within the bootstrapping method (5000 bootstrap samples) was used for mediation analysis.

Results: The mean organ donation attitude score of healthcare professionals was 3.62±0.89. The mean score of compassion is 4.25±0.53. The mean score of psychological well-being was 5.72±0.78. It was found that psychological well-being mediated the effect of compassion on organ donation attitude.

Conclusion: It shows that programs that support psychological well-being and encourage compassion should be implemented in order to develop positive attitudes towards organ donation in healthcare professionals.

Keywords: Compassion, attitude towards organ donation, psychological well-being, health profesional

ORCID IDs: HTŞ. 0000-0003-3350-1701; ST. 0009-0006-5160-0737; IB. 0009-0003-4219-5248; DKY. 0009-003-8462-9518

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Hanife Tiryaki Şen,
E-posta: hanifetiryaki@gmail.com

Geliş Tarihi/Received Date: 27.12.2023 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 02.07.2024
Yayınlanma Tarihi/Publication Date: 11.08.2025

Copyright© 2025 Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gaziosmanpaşa Eğitim ve Araştırma Hastanesi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Eğitim ve Araştırma Hastanesi adına Galenos Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmış, açık erişimli bir makaledir.

Copyright© 2025 University of Health Sciences Türkiye, Gaziosmanpaşa Training and Research Hospital. Published by Galenos Publishing House on behalf of University of Health Sciences Türkiye, Gaziosmanpaşa Training and Research Hospital. This is an open access article under the Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

GİRİŞ

Organ bağışı, bir kişinin organlarının veya dokularının tamamının veya bir kısmının hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesidir [1]. Organ bağışı, bir hayatın sona ermesiyle diğerinin yenilenmesi arasında bağlantı kurar [2]. Doku, Organ Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2021 yılında Türkiye'de 282.530 hastanın organ nakli beklediğini bildirmiştir. Ayrıca 2021 yılında beyin ölümü gerçekleşen 1421 hastanın 305'inde aile bireyleri tarafından organ bağışına izin verilmiş ve bunun sonucunda organ nakilleri gerçekleştirilmiştir [3]. Organ yetmezliği vakalarının sayısı dünya çapında artmaktadır ve birçok hasta organ beklerken hayatını kaybetmektedir [4]. Birçok ülkede organ nakli talebini karşılamak için organ bağışı oranının artırılması gerekmektedir [5]. Öte yandan, organ bağışı için hiç kimse zorlanamaz ve organ nakli için organ başında bulunulması, insanların bağış yapma isteğine bağlıdır. Birçok bireysel, kültürel ve sosyal nedenlerle organ bağışı yeterince ilerleyemeyebilir [6].

İnsanların organ bağışı yapmaları için organ bağışına karşı olumlu tutumlarının olması önemli olup kişinin merhamet düzeyinin, organ bağışı tutumunu etkileyen faktörlerden biri olduğu bildirilmiştir [7]. Merhamet, insani duyguların etkisiyle oluşan zarafet ve nezaket ya da bireyleri diğer insanların sorunlarına karşı duyarlı kılan ve sıkıntı durumunda onlara yardım eden bir acıma duygusu olarak tanımlanabilir [8]. Merhamet, insanları yardımsever olmaya, zayıf ve güçsüz olan her canlıya destek olmaya yönlendiren derin ve insani bir duygudur. Türk toplumunda büyük bir öneme sahip olan bu değer, insanın çevresindeki diğer bireylerin yaşadığı acıyı fark etmesiyle harekete geçebilir. Mevcut çalışmalar, merhamet düzeyi yüksek olan kişilerin başkalarına yardım etme olasılığının daha yüksek olduğunu bildirmektedir [7-9]. Organ bağışı davranışları, merhamet düzeylerinden etkilenebilir çünkü nakil gerektiren hastalar, yaşam kalitesi üzerinde önemli olumsuz etkileri olan ve onları ölüme yaklaştıran ciddi sağlık sorunları yaşamaktadır [10]. İnsanların maneviyatı, hayata bakışını etkilediğinden ve birçok davranışın altında yatan duygu ve düşüncelerin şekillenmesinden sorumludur ve organ bağışına ilişkin kararlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir [10-12].

İnsanlar grup dışı üyelerden ziyade, grup içi üye olarak algıladıkları ve kendilerine benzer olarak gördükleri kişilere yardım etme eğilimindedirler. İnsanların birbirleriyle oluşturdukları bağlantı, onlara olumlu sosyal davranışı teşvik eden bir psikolojik iyilik duygusu vermektedir [13]. Çalışanlar, çalışma ortamlarında fiziksel, zihinsel ve duygusal sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilecek çok sayıda stres faktörüne maruz kalmaktadırlar [14,15]. Bireyin altruistik değer yargıları, kişinin kendisinin psikolojik olarak iyi olması, organ bağış tutumunu etkilediği ifade edilmektedir [16]. Merhamet ile psikolojik iyi oluş kavramları ve yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, merhamet ile psikolojik iyi oluş düzeyleri yüksek olan sağlık çalışanlarının organ bağış tutumlarının olumlu olabileceği öngörülebilir. Bu değerlendirmelerden hareketle, bu çalışmada sağlık çalışanlarının merhamet ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin organ bağışı tutumuna etkisini ortaya koymak amaçlandı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

Sağlık çalışanlarının merhamet ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin organ bağışı tutumunu etkileyip etkilemediğini ortaya koymaktır (Şekil 1). Bu araştıma tanımlayıcı, kesitsel ve ilişki arayıcı tasarımda yapıldı.

Araştırma Modeli

Araştırma Hipotezleri

H_1: Sağlık çalışanlarında merhamet ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_2: Sağlık çalışanlarında psikolojik iyi oluş ile organ bağışı tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_3: Sağlık çalışanlarında merhamet ile organ bağışı tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

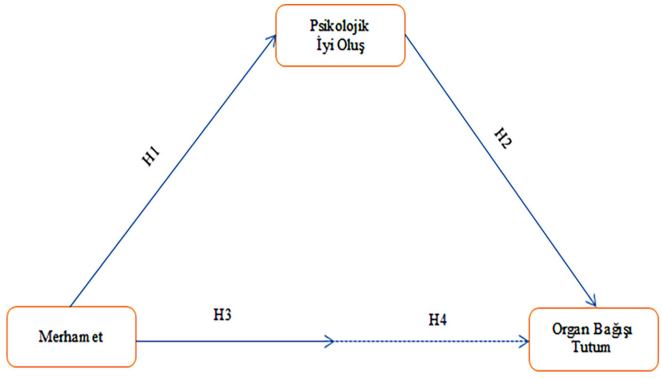
H_4: Merhamet ile organ bağışı tutumu arasındaki ilişkide psikolojik iyi oluşun aracılık rolü vardır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

İstanbul'da hizmet veren sağlık hizmetinin yönetildiği bir kamu kurumunda görev yapan sağlık çalışanları oluşturdu. Çalışmanın evrenini 1000 sağlık çalışanı (doktor, hemşire, memur, sağlık teknikeri, sürekli işçi, tıbbi sekreter ve diğer çalışan) oluşturmakta olup toplam 650 sağlık çalışanı örnekleme alındı. Çalışmada evreni bilinen örneklem yöntemi ile gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden sağlık çalışanlarından veri toplandı. Bu yöntemle örneklem hesaplandığında toplam 278 katılımcıya ulaşılmasının yeterli olduğu saptandı. Çalışma, 584 çalışan ile tamamlandı. Evrenin %65'ine ulaşıldı.

Veri Toplama Süreci

Çalışma Aralık 2022 ile Nisan 2023 tarihleri arasında yürütüldü. Veri toplama sürecinde ilk olarak katılımcılara çalışma ile ilgili gerekli tüm bilgiler (araştırmanın içeriği, verilerin sadece bu araştırmada kullanılacağı, verilerin herhangi bir kişi ya da kurumla paylaşılmayacağı, verilerin gizliliği ve nasıl saklanacağı) paylaşılarak



Şekil 1. Araştırma Modeli

bilgilendirilmiş onamları alındı. Veriler yüz yüze olarak toplandı. Her katılımcı için veri toplama süresi 10-15 dakika arasındaydı.

Veri Toplama Aracı

Bu aşama dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, katılımcıların sosyo-demografik ve mesleki özelliklerini içeren Tanıtıcı Bilgi Formu; ikinci bölüm, katılımcıların merhamet düzeyini ölçen Merhamet Ölçeği; üçüncü bölüm, katılımcıların organ bağışı tutumunu değerlendiren Organ Bağışı Tutum Ölçeği; ve dördüncü ve son bölüm ise katılımcıların psikolojik iyi oluşunu ölçmek için kullanılan Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'nden oluşmaktadır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Bu form, çalışanların yaş, cinsiyet ve medeni durum gibi çeşitli sosyo-demografik özelliklerine ilişkin üç soru ve eğitim durumu, meslek gibi mesleki özelliklerine ilişkin 7 soru olmak üzere toplam 10 soru içermektedir. Sorular, araştırmacılar tarafından ilgili literatür doğrultusunda oluşturulmuştur.

Merhamet Ölçeği Kısa Form: Pommier ve ark. [17] ölçeği güncelleyerek 16 madde ve 4 bileşenin daha anlaşılır olduğunu belirtmiştir. Üzen Cura ve Cura [18],16 maddelik ölçeğin uyarlama çalışmasını yapmıştır. Ölçek; sevecenlik, umursamazlık, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçli farkındalık olmak üzere altı alt boyuttan oluşmuştur. Ölçek, (5: Her zaman, 4: Sık sık, 3: Ara sıra, 2: Nadiren ve 1: Hiçbir zaman) olarak 5'li Likert tipindedir. Her bir maddenin puanları "5 ile 1" arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,77 olarak hesaplanmıştır [18]. Bu çalışmada ise 0,90 bulunmuştur.

Organ Bağışı Tutum Ölçeği: Ölçeği Parisi ve Kanz [19] geliştirmiş olup Türkçe uyarlama çalışması, Yazıcı Sayın [20] tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek, tamamen katılıyorum ve hiç katılmıyorum arasında değişen 6'lı Likert şeklinde olup 40 madde ve iki boyutu bulunmaktadır. İlki 20 maddedir ve pozitif ifadelerden oluşmaktadır. İkinci boyut ise tıbbi olarak ihmal edilme ve bedensel yaralanma korkusu olmak üzere iki negatif ifadeden oluşmaktadır. Pozitif (yardımseverlik ve ahlaki değer/inançları) tutumlardan alınabilecek puanlar 20-120 arasındadır. Negatif tutumlar ise tıbbi ihmal edilme korkusu puanı 10-60 arasında, bedensel yaralanma korkusunun puanı da 10-60 arasında değişmektedir. Toplam olumsuz tutum puanı 20-120 arasındadır. Yüksek pozitif ve düşük negatif puanlar, organ bağışı konusunda gönüllü tutumların güçlü olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,85 olarak hesaplanmıştır [20]. Bu çalışmada ise 0,88 bulunmuştur.

Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Diener ve ark. [21,22] tarafından psikolojik iyi oluşu ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek Türkçeye Telef [23] tarafından uyarlanmıştır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri 0,54 ile 0,76 arasında hesaplanmıştır. Ölçek, (1: Kesinlikle katılmıyorum ve 7: Kesinlikle katılıyorum) arasında değişen 7'li Likert formatındadır. Bu ölçekten alınan yüksek puan, kişinin birçok psikolojik kaynak ve güce sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,80 olarak hesaplanmıştır [23]. Bu çalışmada ise 0,85 bulunmuştur.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizinde SPSS 26 ve SPSS v4.0 için process makrosu kullanılmıştır. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri -1,5+1,5 arasında değer almış olup normal dağılım göstermiştir. SPSS 26.0 kullanılarak tanımlayıcı istatistiklerle sürekli ve kategorik değişkenler tanımlanmış, ölçeklerin iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanmış ve ölçek puanları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Aracılık analizi için bootstrap (5000 bootstrap samples) yöntemi dahilinde Hayes'in Process makrosu (Model 4) kullanılmıştır [24].

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülebilmesi için İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik uygunluk onayı alındı (karar no.: 204, tarih: 12.10.2022). Ölçekleri uyarlayan yazarlardan ölçek kullanım izni alındı. Katılımcılara araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak sözlü onamları alındı.

BULGULAR

Sağlık çalışanlarında sosyo-demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Sağlık çalışanlarının %66,5'i kadın, %61,4'ü evli, %37,9'u 31-40 yaş aralığında, %41,5'i lisans öncesi, %37,4'ü diğer çalışan grubunda, %28,9'unun toplam mesleki yılı 6-10 aralığında, %54'ünün çocuk sahibi olduğu, %61,9'unun organ bağışı ile ilgili bir eğitim aldığı, %83,9'unun ailede organ bağışında bulunmadığı ve %96,8'inin ailede organ bağışı bekleyenin olmadığı belirlenmiştir. Sağlık çalışanlarında yaş ortalaması 36,97 ve toplam mesleki yıl ortalaması 12,01'dir (Tablo 1).

Sağlık çalışanlarının organ bağışı tutumu genel puan ortalaması 3,62±0,89'dur. Merhamet puan ortalaması 4,25±0,53'dür. Psikolojik iyi oluş puan ortalaması 5,72±0,78'dir (Tablo 2).

Sağlık çalışanlarında merhamet ile organ bağışı (r=0,421, p=0,000) ve psikolojik iyi oluş (r=0,513, p=0,000) arasında; organ bağışı ile psikolojik iyi oluş arasında (r=0,467, p=0,000) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Sağlık çalışanlarında merhamet, organ bağışı ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerden hareketle Şekil 2'deki aracılık modeli önerilmiştir. Modele göre merhametin organ bağışı tutumu üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun aracılık rolü test edilmiştir.

Psikolojik iyi oluşun aracılık rolüne yönelik elde edilen analiz sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Doğrudan etkiler değerlendirildiğinde, sağlık çalışanlarında merhametin psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı ve pozitif yönde etkilediği (β=0,512) ve açıklanan varyans değeri R^2 değeri 0,263'dür. Organ bağışı tutumu üzerinde psikolojik iyi oluş (β=0,340) ve merhametin (β=0,246) anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisinin olduğu belirlenmiş olup ve açıklanan varyans değeri R^2 değeri 0,262'dir.

Tablo 1. Sağlık Çalışanlarında Sosyo-demografik Bilgiler (n=584)			
Sosyo-demografik bilgiler		**n**	**%**
Cinsiyet	Kadın	389	66,5
	Erkek	196	33,5
Medeni durum	Evli	359	61,4
	Bekar	226	38,6
Yaş	20-30 yaş	154	26,3
	31-40 yaş	222	37,9
	41-50 yaş	179	30,6
	51 yaş ve üzeri	30	5,1
Eğitim	Lisans öncesi	243	41,5
	Lisans	205	35
	Lisansüstü	137	23,5
Meslek	Doktor	10	1,7
	Hemşire	100	17,1
	Memur	86	14,7
	Sağlık teknikeri	50	8,5
	Sürekli işçi	45	7,7
	Tıbbi sekreter	75	12,8
	Diğer çalışan	219	37,4
Toplam mesleki yıl	1-5 yıl	133	22,7
	6-10 yıl	169	28,9
	11-15 yıl	123	21,1
	16-20 yıl	71	12,1
	21 yıl ve üzeri	89	15,2
Çocuğunuz var mı?	Var	316	54
	Yok	269	46
Organ bağışı ile ilgili bir eğitim aldınız mı?	Evet	362	61,9
	Hayır	223	38,1
Ailede organ bağışında bulunan var mı?	Evet	94	16,1
	Hayır	491	83,9
Ailede organ bağışı bekleyen var mı?	Evet	19	3,2
	Hayır	566	96,8
		Ortalama	**Standart sapma**
Yaş		36,97	8,37
Toplam mesleki yıl		12,01	7,84

Dolaylı etkiler incelendiğinde, sağlık çalışanlarında merhametin psikolojik iyi oluş üzerinde (β=0,174) anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla sağlık çalışanlarında, merhametin organ bağışı üzerinde doğrudan (β=0,246) ve dolaylı (β=0,174) etkileri istatiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu doğrultuda merhametin organ bağışı üzerinde psikolojik iyi oluşun anlamlı bir şekilde aracılık rolü gösterdiği saptanmıştır (Tablo 4).

TARTIŞMA

Sağlık çalışanlarının organ bağışı tutumunun yüksek pozitif skora sahip olduğu, merhamet ve psikolojik iyi oluş puan ortalamasının yüksek olduğu görülmüştür. Sağlık çalışanlarının merhamet algı düzeylerinin yapılan çalışmalarla uyumlu olduğu gözlenmiştir [7-25]. Yapılan bir çalışmada, katılımcıların psikolojik iyi oluş puan ortalaması yüksek (4,37±0,86) düzeyde bulunmuştur [26]. Organ bağışı tutumu ile merhameti ölçen bir çalışmada, organ bağış kartı olan hemşireler kartı olmayanlara göre organ bağışına daha pozitif bakmakta ve daha merhametli oldukları bulunmuştur [7]. Bu çalışmadan ve diğer çalışmalardan elde edilen sonuçların bireylerin organ bağışına olumlu baktığını göstermektedir.

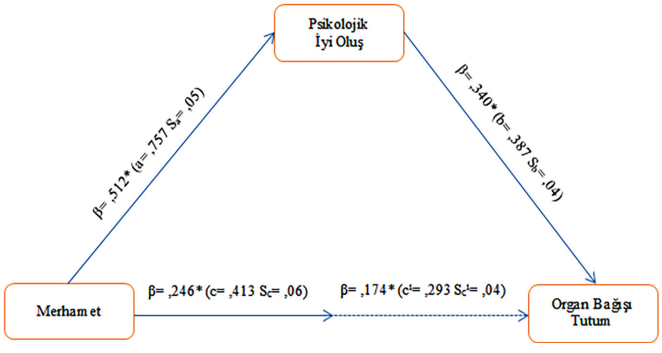
Sağlık çalışanlarında merhamet, organ bağışı tutumu ve psikolojik iyi oluş arasında ilişki bulunmuştur. Hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, merhamet düzeyleri ile organ bağışı tutumu pozitif yönde ilişkili olduğu bildirilmiştir [25-27]. Dopelt ve ark. [28] yapmış oldukları bir çalışmada yüksek düzeyde fedakar davranış gösterenlerin organ bağışına karşı olumlu tutum gösterdiğini bildirmişlerdir. Fedakarlık ile organ bağışına ilişkin tutumlar arasında herhangi bir ilişki bulunmadığına ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır [29,30]. Yapılan başka bir çalışmada, insanların kişiselleştirilmiş psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının organ bağışı tutumunda önemli olduğunu göstermiştir [31]. Kong ve Lee [32] çalışmasında ise sempati ve gurur gibi ahlaki duygular ile organ bağışına yönelik tutum ve niyetler arasında pozitif ilişkiler olduğunu bildirmişlerdir. Çalışma bulgularına göre katılımcıların merhamet duygusu arttıkça yardım etme duygusu da artmakta olup psikolojik yönden kendilerini iyi hissetmekte oldukları düşünülebilir. Bunun sonucunda da organ bağış tutumları pozitif olarak etkilenmekte olduğu ifade edilebilir.

Sağlık çalışanlarında merhametin psikolojik iyi oluşu etkilediği, organ bağışı tutumu üzerinde psikolojik iyi oluşun ve merhametin etkisinin olduğu bulunmuştur. Milaniak ve ark. [33] yardım etmenin organ bağışı ve bağış kartı imzalama isteğiyle ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Newton [34], 27 çalışmayı içeren bir meta-analizde başkalarına yardım etme davranışının organ bağış tutumunu etkilediğini vurgulamıştır. Taş ve ark. [10] yapmış oldukları bir çalışmada, manevi iyi oluşun organ bağışı tutumları üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Merhametin, organ bağışı tutumu üzerinde psikolojik iyi oluşun anlamlı bir şekilde aracılık rolü gösterdiği saptanmıştır. Başkalarına yardım etmek ve toplumsal onay almak gibi faktörlerin organ bağışı kararını olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir [13]. Gökkaya [35] öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada, merhamet ve psikolojik iyi oluşun, organ bağışını anlamlı bir şekilde etkilediğini bildirmiştir. Merhametin, organ bağışı üzerine anlamlı bir etkiye sahip olduğu ve psikolojik iyi oluşun bu etkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada da benzer sonuç çıktığı vurgulanmıştır [7].

Tablo 2. Ölçeklere Ait Puan Ortalaması İstatistikleri ve Tanımlayıcı İstatistikler (n=584)					
Değişkenler	**m ± SS**	**Toplam puan ortalaması**	**Skewness**	**Kurtosis**	**Cronbach alfa**
Organ bağışı tutumu	3,62±0,89	157,91±27,53	0,417	-0,739	0,886
YAD	4,95±0,82	98,86±16,61	-1,099	1,212	0,919
TİEK	2,90±1,37	28,91±13,78	0,372	-1,268	0,909
BYK	3,02±1,35	30,12±13,54	0,192	-1,254	0,902
Merhamet	4,25±0,53	67,06±5,09	-0,213	-0,638	0,902
Bilinçli farkındalık	4,56±0,45	18,22±1,88	-0,634	-0,722	0,711
Sevecenlik	4,54±0,48	18,08±2,02	-0,725	-0,286	0,736
Paylaşımların bilincinde olma	4,40±0,60	17,59±2,46	-0,692	-0,524	0,739
Umursamazlık	2,92±1,47	13,16±5,24	0,453	-1,394	0,938
Psikolojik iyi oluş	5,72±0,78	45,67±6,42	-0,520	0,086	0,854
m: Ortalama, SS: Standart sapma, YAD: Yardımseverlik ve ahlaki değerler /inançlar, TİEK: Tıbbi olarak ihmal edilme korkusu, BYK: Bedensel yararlanma korkusu					

Tablo 3. Ölçekler Arası Korelasyon Analizi (n=584)				
Değişkenler		**Merhamet**	**Organ bağışı tutumu**	**Psikolojik iyi oluş**
Merhamet	r	1	0,421**	0,513**
	p		0,000	0,000
Organ bağışı tutumu	r	0,421**	1	0,467**
	p	0,000		0,000
Psikolojik iyi oluş	r	0,513**	0,467**	1
	p	0,000	0,000	
**p<0,01 Pearson korelasyon analizi				

Tablo 4. Psikolojik İyi Oluşun Aracılık Rolü Analiz Sonuçları (n=584)									
Doğrudan etki		**USE**	**SE**	**SH**	**C.R.**	**p-değeri**	**R2**	**Alt sınır**	**Üst sınır**
Psikolojik iyi oluş	Merhamet	0,757	0,512	0,052	14,557	0,000*	0,263	0,654	0,861
Organ bağışı tutum	Psikolojik iyi oluş	0,387	0,340	0,047	8,234	0,000*	0,262	0,294	0,479
Organ bağışı tutum	Merhamet	0,413	0,246	0,069	5,985	0,000*		0,276	0,550
Dolaylı etki									
Organ bağışı tutum	Merhamet	0,293	0,174	0,040	7,325			0,128	0,222
Toplam etki									
Organ bağışı tutum	Merhamet	0,706	0,420	0,063	11,206	0,000*	0,176	0,582	0,830
*p<0,001, USE: Standardize edilmemiş katsayılar, SE: Standardize edilmiş katsayılar, SH: Standart hata, C.R: Kritik oran									



Şekil 2. Araştırma Modeli Analizi Sonuçları

Başka bir çalışmada da merhametin organ bağışı üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu bulunmuştur [36]. Bireyler tarafından algılanan faydaların, organ bağışına yönelik tutumlarla pozitif ilişkili olduğu belirtilmektedir [29]. Merhametin bireylerde acıma, başkasına destek sağlama, faydalı olma, karşılıksız bir iyilik olarak algılanması nedeniyle organ bağışı tutumunu olumlu etkilemiş ve bu etkiye katılımcıların psikolojik iyi oluşlarının aracı etki gösterdiği şeklinde düşünülebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma bulgularının genellenebilirliğini potansiyel olarak sınırlandırabilecek birkaç unsur belirlendi. Öncelikle, çalışmanın verileri doğrudan gözlem yerine, öz bildirime dayalı veri toplama araçlarıyla toplandı. Bu bias'a neden olabilir ve elde edilen

sonuçların güvenilirliğini etkileyebilir. Diğer bir sınırlılık ise bazı katılımcılar tutum anketindeki sorulara kendilerinden beklendiğini düşündükleri yanıtlar vermiş ve daha olumlu veya fedakar davranışlar seçmiş olabilirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, merhamet ve psikolojik iyi oluşun, organ bağışına yönelik tutumları etkilediğini göstermiştir. Bu nedenle organ bağışına toplumdaki olumlu tutumların artması önemli bir husustur. Toplumun organ bağışı konusunda pozitif tutum sergileyebilmesi için ilk önce sağlık çalışanlarının olumlu tutum sergilemesi gerekmektedir. Çünkü, özellikle amaç, organ bağışına karşı olumsuz tutum sergileyen bireylerin sayısını azaltmaksa bu karmaşık konuya ilişkin karar almada, olumlu bir yaklaşımın oluşturulması kritik bir adımdır. Çalışmaların bulguları ışığında, organ bağışı konusunda olumlu tutum sergilenmesi için öncelikle doğru bilgiye sahip olunması ve bu konudaki kaygıların giderilebilmesi için multidisipliner (sağlık çalışanları ve din görevlileri gibi) bir ekibin oluşturulması ya da birlikte görev yapması önerilebilir. Medyanın bu konu hakkında olumlu ve doğru bilgileri sunması teşvik edilebilir. Yönetsel olarak sağlık çalışanlarına sosyal destek sağlanması psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu etkiye sahip olabilmektedir. Merhamet, organ bağışı tutumu için hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi, sağlık çalışanlarının fikir ve deneyimlerini paylaşma fırsatlarının sunulması önemlidir. Multidisipliner ekip içinde iş birliği ve sağlık çalışanlarının rol stresinin azaltılması gibi psikososyal sonuçlara odaklanmak, sağlık çalışanlarının iyi oluşuna katkıda bulunacaktır

Etik

Etik Kurul Onayı: İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik uygunluk onayı alındı (karar no.: 204, tarih:12.10.2022).

Hasta Onamı: Katılımcılara araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak sözel onamları alındı.

Dipnot

Yazarlık Katkıları

Konsept: HTŞ, ST; Dizayn: HTŞ; Veri Toplama veya İşleme: ST, IB, DKY; Analiz ve Yorumlama: HTŞ, IB, DKY; Literatür Arama: HTŞ, ST, IB, DKY; Yazan: HTŞ, ST.

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar araştırma için finansal bir destek almadıklarını beyan etmiştir.

KAYNAKLAR

1. Aydın Z, Öztekin DS. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki düşünceleri. JAREN. 2020; 6(1): 14-20. [Crossref]
2. Timar J, Bleil M, Daly T, Koomar S, Hasz R, Nathan H. Successful strategies to increase organ donation: the Gift of Life Donor Program Philadelphia model. Indian J Thorac Cardiovasc Surg. 2021; 37(Suppl 3): 380-94. [Crossref]
3. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı İstatistikleri. 2023. Erişim adresi: https://www.saglik.gov.tr/organ-doku-nakli-istatistikler. [Crossref]
4. Soylu D, Özdemir A, Soylu A. Does religious attitude affect organ donation and transplantation? Transpl Immunol. 2022; 71: 101555. [Crossref]
5. Tarzi M, Asaad M, Tarabishi J, Zayegh O, Hamza R, Alhamid A, et al. Attitudes towards organ donation in Syria: a cross-sectional study. BMC Medical Ethics. 2020; 21(1): 1-10. [Crossref]
6. Tsubaki M, Tougo S, Kobayashi M, Arakawa S, Yoshida K. Narrative review on attitudes toward organ donation of undergraduate nurse students. Jpn J Nurs Sci. 2020; 17(1): e12291. [Crossref]
7. Bektaş M, Yıldırım G. Hemşirelerin organ bağışı tutumlarının merhamet duygularıyla ilişkisinin değerlendirilmesi. Lokman Hekim Dergisi. 2020; 11(2): 284-99. [Crossref]
8. Akın ŞH. Merhamet kavramı ve Schopenhauer'in merhamet yaklaşımının değerlendirilerek farklı düşünürlerin görüşleriyle karşılaştırılması. Türkiye Biyoetik Dergisi. 2018; 5(3), 126-31. [Crossref]
9. Bilgiç Ş. Does the compassion level of nursing students affect their ethical sensitivity?. Nurse Educ Today. 2022; 109: 105228. [Crossref]
10. Taş F, Selçuk Tosun A, Akgül Gündoğdu N. The effect of Islamic belief and spiritual well-being on organ donation in Turkey: a descriptive-relational study. J Relig Health. 2022; 61(3): 2121-40. [Crossref]
11. Berzelak N, Avsec D, Kamin T. Reluctance and willingness for organ donation after death among the Slovene general population. Zdr Varst. 2019; 58(4): 155-63. [Crossref]
12. Uzuntarla Y. Bir eğitim ve araştırma hastanesindeki beyin ölümü ve organ bağışı olgularının retrospektif incelenmesi. GKDA Derg. 2019; 25(4): 264-9. [Crossref]
13. Kong S. Examining the effect of self-determined appeal organ donation messages and respective underlying mechanism. Int J Environ Res Public Health. 2022; 19(17): 10619. [Crossref]
14. Muller AE, Hafstad EV, Himmels JPW, Smedslund G, Flottorp S, Stensland S, et al. The mental health impact of the COVID-19 pandemic on healthcare workers, and interventions to help them: a rapid systematic review. Psychiatry Res. 2020; 293: 113441. [Crossref]
15. Søvold LE, Naslund JA, Kousoulis AA, Saxena S, Qoronfleh MW, Grobler C, et al. Prioritizing the mental health and well-being of healthcare workers: an urgent global public health priority. Front Public Health. 2021; 9: 679397. [Crossref]
16. Kırılmaz H, Güler PB. Benlik saygısı ve organ bağışı tutumu ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. İnsan ve İnsan. 2019; 6(20): 239-62. [Crossref]
17. Pommier E, Neff KD, Tóth-Király I. The development and validation of the compassion scale. Assessment. 2020; 27(1): 21-39. [Crossref]
18. Üzen Cura Ş, Cura N. Merhamet ölçeğinin kısa formunun Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması. BAUN Health Sci J. 2022; 11(2): 280-7. [Crossref]
19. Parisi N, Katz I. Attitudes towards posthumous organ donation and commitment to donate. Health Psychol. 1986; 5(6): 565-80. [Crossref]
20. Yazıcı Sayın Y. Turkish validity and reliability of organ donation attitude scale. J Clin Nurs. 2015; 25: 642-55. [Crossref]
21. Diener E, Wirtz D, Biswas-Diener R, Tov W, Kim-Prieto C, Choi DW, Oishi S. New measures of well-being. In: Diener E, editor. Assessing well-being: the collected works of ed Diener. Dordrecht: Springer; 2009. [Crossref]
22. Diener E, Wirtz D, Tov W, Kim-Prieto C, Choi D, Oishi S, et al. New well-being measures: short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. Soc Indic Res. 2010; 97: 143-56. [Crossref]
23. Telef BB. Psikolojik iyi oluş ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2013; 28(3): 374-84. [Crossref]
24. Hayes AF, Scharkow M. The relative trustworthiness of inferential tests of the indirect effect in statistical mediation analysis: does method really matter? Psychol Sci. 2013; 24(10): 1918-27. [Crossref]
25. Cevheroğlu S, Fırat Kılıç H. Do the compassion and spirituality levels of Turkish nursing students influence their attitudes toward organ donation?. J Relig Health. 2023; 62(2): 1019-31. [Crossref]
26. Yalçın T, Macit M. Psikolojik iyi oluşun örgütsel sapma davranışları ve işten ayrılma niyetine etkisi: sağlık kurumlarında bir araştırma. KSÜ İİBF Dergisi. 2022; 12(2): 47-69. [Crossref]
27. Kıyak Y, Köktürk Dalcalı B, Erden Melikoğlu S. Hemşirelik öğrencilerinin merhamet düzeylerinin organ bağışına yönelik tutumları ile ilişkisi. EHD. 2022; 18(1): 89-100. [Crossref]

28. Dopelt K, Siton L, Harrison T, Davidovitch N. Revisiting the relationship between altruism and organ donation: insights from Israel. Int J Environ Res Public Health. 2022; 19(12): 7404. [Crossref]
29. Mostafa MM. Altruistic, cognitive and attitudinal determinants of organ donation intention in Egypt: a social marketing perspective. Health Mark Q. 2010; 27(1): 97-115. [Crossref]
30. Kurleto P, Skorupska-Król A, Broniatowska E, Bramstedt KA. Exploring the motives of Israeli Jews who were living kidney donors to strangers. Clin Transplant. 2020; 34(10): e14034. [Crossref]
31. Kong S. How sympathy and fear mediate the interplay between benefit and scarcity appeal organ donation messages. J Commun Healthc. 2022; 1-11. [Crossref]
32. Kong S, Lee Y. How perceived similarity moderates sympathy and pride appeal in organ donation messages. Transplant Proc. 2021; 53: 2105-11. [Crossref]
33. Milaniak I, Wilczek-Rużyczka E, Przybyłowski P. Role of empathy and altruism in organ donation decisionmaking among nursing and paramedic students. Transplant Proc. 2018; 50(7): 1928-32. [Crossref]
34. Newton JD. How does the general public view posthumous organ donation? A meta-synthesis of the qualitative literature. BMC Public Health. 2011; 11: 1-11. [Crossref]
35. Gökkaya D. Merhametin organ bağışı tutumu üzerine etkisinde psikolojik iyi oluşun aracılık rolü. Sağ Aka Derg. 2023; 10(3), 453-63. [Crossref]
36. Çatalsakal D. Akademisyenlerde merhamet düzeyinin organ bağışı tutumuna etkisi. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. 2021. [Crossref]